

Interview med Bengt Rotmo, Ousland Explorers

Af Katrine Caspersen

Bengt Rotmo er partner i det norske rejsebureau Ousland Explorers, der udbyder arktiske ekspeditionsrejser til blandt andet Grønland, Chile og polerne. Bengt er en erfaren guide i bureauet og har krydset, hvad der kan krydses i verdens isede, arktiske og polare egne. En solfyldt formiddag under coronahjemsendelsen i marts havde Bengt og jeg en videosnak om, hvordan man navigerer både praktisk og moralsk indenfor det konfliktfyldte friluftsparadoks, som Ousland Explorers arbejder under.

Bengt er en modig mand. For det første fordi han er polfarer, for det andet fordi han har indvilliget i at stille op til en snak om lige netop det, han ikke kan svare på. For hvordan er det egentlig at være øjenvidne til polernes smeltning, samtidig med at ens forretning netop er at tage folk med på klimabelastende rejser ud til den selvsamme smeltende is? Hvordan retfærdiggør man dette? Bengt tager os med ind i Ousland Explorers overvejelser om bæredygtighed i bred forstand og fortæller ærligt om nogle af de dilemmaer og paradokser, der følger med et moderne ekspeditionsliv. Dette er ikke et glansbillede. Det er de upolerede overvejelser.

Katrine

Vi vil rigtig gerne snakke med jer i Ousland Explorers, fordi I er helt vildt spændende. Det er I fordi, I er øjenvidner til, hvad der sker, samtidig med at I er en del af branchen...

Bengt

...Det er jo et vanskeligt tema for os. Meget vanskeligt. Lidt betændt, egentlig. Vi er jo rigtig glade for naturen, og vi er jo rigtig glade for at rejse, og vi er rigtig glade for folk. Samtidig er der ikke nogen tvivl om, at vi har en belastning på miljøet, når vi er ude at rejse. Det har vi jo, og det tror jeg bare, vi må være ærlige om. Hvis ikke, så lyver du jo for dig selv. Det er et paradoks, det er klart.

Katrine

Præcis. Der er store paradokser og dilemmaer. Hvis I har lyst, vil jeg gerne høre om nogle af jeres tanker bag. Der, hvor I ikke nødvendigvis har et svar allerede, men hvor I er i gang med at finde ud af, hvordan man navigerer i de her paradokser.

Bengt

Jeg skal prøve at give så gode svar som muligt, men jeg må bare være helt ærlig. Jeg føler, at alle der arbejder med det,

som vi gør... Altså, vi har ikke svaret. Det har vi ikke. Men jeg tror, at vi kommer længst ved at opføre os ordentligt og vise respekt for både natur og folk og faktisk erkende, at når du er ude at rejse, så er der sandsynligvis et klimaaftryk. Med flyrejser specielt. Det får vi jo mange gode svar på her i corona-tiden, tænker jeg. Det bliver interessant at se tilbage om et års tid, hvordan rejser egentligt påvirker verden. Bæredygtighed handler om mere end miljø og klima.

Katrine

Vil du fortælle lidt om, hvordan du opfatter bæredygtighed?

Bengt

Jeg synes, at det med bæredygtighed er virkelig interessant. Jeg føler, at der er en vældig vridning mod miljø, når man snakker om bæredygtighed. Altså, når man snakker om bæredygtighed, så snakker man kun om miljø og that's it. Det mener jeg egentligt er helt forkert. Jeg mener, at det er meget vigtigere at se på – i hvert fald lige så vigtigt - at kigge på historien. Altså hvordan folk har levet før, og hvordan vi forandrer et samfund, når vi rejser dertil. Nu tænker jeg ikke på miljø, nu tænker jeg på ændret levevis. Jeg tror, det er der, vi kommer til at gøre skade gennem turisme. Altså ødelægger historien i et samfund, ødelægger den måde, folk lever på. I stedet kan vi bidrage til, at de lokale kan fortsætte med at leve på den måde, de gør. Så mener jeg, at vi bidrager med noget positivt. Det er det, vi prøver på at gøre i vores rejser. Det er vores bidrag, kan du sige.

Så når vi tager til Grønland, for eksempel til Isortoq [mindre bygd på Østkysten tæt på den større by Tasiilaq, red.], så bruger vi lokale folk på stedet. Vi skaber business for de lokale, så de kan fortsætte med at leve der, hvor de bor. Det er en lillebitte ting, en lille dråbe i havet, selvfølgelig. Men vi er med til at bidrage i hvert fald økonomisk. Vi har en filosofi på Grønland om, at når vi skal bruge penge, så prøver vi at

Jeg føler, at der er en vældig vridning mod miljø, når man snakker om bæredygtighed. Altså, når man snakker om bæredygtighed, så snakker man kun om miljø og that's it. Det mener jeg egentligt er helt forkert.

bruge dem på de mindste steder. Det er det, jeg mener med, at vi ikke kun må kigge på miljødelen af bæredygtighed. Men at vi kigger på, hvordan vi kan bidrage til, at folk kan blive boende, der hvor de bor. Det har jo vist sig, at når man trækker folk fra små samfund ind i store samfund, så får de store problemer. Man ødelægger hele livsgrundlaget for dem. Hvis man bidrager til, at de kan blive boende, hvor de bor, er det derimod en klimamæssig forstærkning. Når de er ude at skyde sæler og fiske på den traditionelle måde, så har de et helt andet miljøaftryk, end hvis de flytter ind til den store by. For der kan de ikke fange. Der må de købe maden fra butikken, og så får du den negative miljøpåvirkning. Det er bare et eksempel på, hvordan et fokus på det sociale og det lokale er med til at forstærke det miljømæssige aspekt ved bæredygtighed. Jeg tror, at hvis vi tænker mere på den måde, kan mange af de miljøproblematikker, vi står overfor, få et mere positivt fortegn.

Øjenvidne til den smeltende is

Katrine

Vil du fortælle lidt om, hvordan det er at være tidsvidne på, hvad der sker med bræerne?

Bengt

Ja. Første gang jeg gik over grønlandsisen tidligt i 00'erne, der tænkte jeg egentligt ikke så meget over det. Jeg var meget yngre. Vi gik en fin rute, og jeg oplevede egentligt ikke andet end det, jeg forventede. Så var jeg tilbage året efter, og jeg var bare helt stor i hovedet - jeg kunne ikke genkende det. Der går en vej op til isen fra Kangerlussuaq, og den vej slutter ved et sted, der hedder "6.60". Den første gang jeg kom derop, kunne vi køre bilen helt op til isen og tilmed ned på isen. Året efter var der sådan en kæmpe kant ned mod isen. Det var som om 10 fodboldbaner af is var væk. Det var bare sunket ned og forsvundet. I dag stopper bilen cirka 300-400 meter før. Vi må gå i hvert fald 2 timer

med rygsæk for at få udstyret med ind på isen. Den ændring er helt enorm. Det er helt utroligt, altså. Du vil ikke tro det. Så det, at isen trækker sig tilbage, det er der ikke nogen tvivl om. Men når du snakker med folk i Isortoq, siger de, at det betyder, at de har mere plads at skyde sæl på. Havet åbner sig tidligere, og de kan starte jagten tidligere. De ser på det på en positiv måde. Men at isbræen forsvinder, det er åbenlyst.

Katrine

Føler du, at du har et medansvar i den udvikling? Eller at I har et medansvar i den udvikling?

Bengt

Nej, jeg tager det ikke på min egen kappe. Jeg tager det ikke på mig selv. Men jeg tror, at vi som menneskehed... Altså jeg ved egentligt ikke, hvad der sker. Så ærlig skal jeg være. Forskerne siger jo, at det er på grund af CO2, og de er godt skolet. De har arbejdet med det her hele deres liv. Så jeg mener, at vi kan gøre to ting: Vi kan vælge ikke at tro på dem, eller vi kan vælge at tro på dem, ikke sandt? Jeg tror nok, at meget at det, de siger har rod i virkeligheden. De ved, hvad de snakker om. De er godt uddannede folk, så man må jo bare tro på det, de siger: At årsagen til klimaforandringerne er menneskeskabt. Det er et komplekst billede, tror jeg. Meget komplekst. Men jeg tror ikke, at bræerne i Chile vil stoppe med at smelte, fordi vi stopper med at tage dertil. Det tror jeg ikke. Så det er vanskeligt. Meget vanskeligt.

Et varigt indtryk?

Katrine

Jeres kunder bliver jo også vidner til klimaforandringerne, når de er på rejse med jer. Tror du, at det har en indvirkning på dem, at de har set isen trække sig tilbage – også når de er kommet hjem igen?

Bengt

Det er indiskutabelt. Vi viser ofte billeder fra før, når vi er på tur. Specielt i Chile, når vi sidder i campen og ser ud. Vi ser, at langt derude er isen. Jeg går ind på min telefon og bladrer

tilbage til de bagerste billeder, da campen var 20 meter fra isen. Det er umuligt, at det ikke går ind. Det er så billedligt. Det er så visuelt. Akkurat det syn er stærkere end tusind ord og tusind film. Det, at være der og se på det. Det er så åbenlyst.

Katrine

Hvad tror du det gør ved folk at opleve det?

Bengt

Det er vanskeligt at sige. Det tror jeg er forskelligt fra folk til folk. Men hver eneste gang de læser, at isen trækker sig tilbage, så tænker de: "Selvfølgelig gør den det, det har jeg jo set med mine egne øjne". For nogle er det en virkelig stærk oplevelse.

Katrine

Tror du det gør, at folk ændrer adfærd, når de kommer hjem?

Bengt

Det er vanskeligt at sige. Jeg har ikke mulighed for at vide det. Men på en eller anden måde, så vil det nok. For nogle mere end andre, tror jeg. Men jeg tror, det er meget afhængigt af ens mentalitet. Mentaliteten i et menneske er så grundlæggende, at den ændrer du ikke på en tur. Hvis du var ligeglad før, så er du også ligeglad bagefter. Men det forstærker nok dem, der allerede er miljøbevidste. Mens dem, der er ligeglade med miljøet ikke tager noget med sig derfra. Men så har de i hvert fald set det. Så har de set, at isen trækker sig tilbage. Men ændre folks meninger om, hvorfor den gør det, det kan jeg ikke.

Elefanten i rummet

Katrine

Er der noget i forhold til miljø- og klimaaspektet af bæredygtighed, som du ville ønske, at I var bedre til?

Bengt

Jeg er usikker på, hvordan vi skal retfærdiggøre de flyrejser, vi har. Vi har diskuteret klimavoter. Skal vi købe klimavoter, eller betaler du dig så bare ud af problematikken? Er det egentlig den værste måde at se på det? Bare at betale lidt penge, og så er "the problem solved"? Så enkelt er det ikke. Jeg tænker, at det vi kan gøre er, at fokusere mere lokalt. Altså få flere norske kunder til at tage på lokale rejser i Norge. Det er som om, at denne her corona-situation tvinger os til at gøre dette uanset. Vi forventer ikke, at normænd vil ud at rejse indenfor det næste år, så vi må gøre tiltag, der får nordmænd til at rejse i Norge, ikke sandt? Vi

tænker: "Okay. Men det er jo i virkeligheden det, vi har et ønske om." Hvis vi bygger produkter, der er så attraktive, at folk begynder at rejse i Norge, så er der noget positivt i det. Men samtidig føler jeg lidt, at hvis vi bare fokuserer på Norge, så "ditcher" vi dem, der er på Grønland. De er afhængige af de indtægter, de får af os, når vi rejser med båd imellem samfundene deroppe. Det bliver personligt for os, for vi er med til at bidrage til den personlige økonomi hos folk, vi kender i Grønland og i Chile.

Jeg tror det er svært, det her med flyrejser. Det er virkelig vanskeligt for os, hvad der er det rigtige at gøre. Det er det.

Katrine

Har du lyst til at retfærdiggøre det?

Bengt

Hvis jeg kunne have gjort det, så ville jeg have gjort det. Jeg mener, at ... Det er den store stygge ting, vi gør. At vi rejser med fly. Vi tager folk med over hele verden med fly. Hvis mange gør det, så er det klart, at totalen vil være et stort klimaaftryk. Det er jo klart bevist, at det med CO2 og flyvning er et problem. Men igen: "Har jeg lyst til at retfærdiggøre?" Selvfølgelig. Men jeg ved jo, at det ikke kommer til at ske. Det gør det jo ikke.

Katrine

Har du lyst til at retfærdiggøre, at I bruger fly, ved at fokusere så meget på det sociale aspekt af bæredygtighed?

Bengt

Jeg ville ønske, at nogen ville sige: "Det at I flyver, det er, som det er. Men det positive, som I gør på rejsedestinationen, det opvejer flyvningen." Så tænker jeg, at jeg ville føle mig fri. Hvis du forstår, hvad jeg mener. Det ville være ønskesituationen, at vi formår at bringe så meget positivt til destinationen, at det opvejer flyveturen dertil. Men jeg ved, at det aldrig kommer til at ske på Antarktis og på Nordpolen. Det må man bare være ærlig om. Alle kan ikke tage ned til Antarktis. Så bliver det helt meningsløst. Jeg har meget stor forståelse for dem, der stiller spørgsmålstegn ved turismen på Antarktis. Det er jo et økonomisk incitament hos selskaberne at tage til Antarktis. Jeg kan ikke se noget positivt, andet end det. Men vi har jo stadig turisme der. Vi tager jo folk med ned til Sydpolen.

Katrine

Er det et dilemma for jer? At have rejser til polerne?

Bengt

Ja. Det er det helt sikkert. I forhold til bæredygtighed, så er det et dilemma. Det er klart, at hvis det ikke er et dilemma, så holder du dig for øjnene, ikke? Men hidtil har vi sagt, at mængden er så lille. Vi har i gennemsnit 1-2 kunder ned til Antarktis om året. Vi gør så forsvindende lidt i forhold til alt det andet, der foregår dernede. Så... ja... Man kan måske sige: "Okay, du bruger 500.000 danske kroner på at tage ned til Antarktis. Hvis du ikke havde taget derned, hvad havde du så brugt de 500.000 kroner til?" Det er det store spørgsmål, ikke sandt? Hvis du bruger pengene på

at tage derned, bliver der måske ikke råd til 20 ture ned til Middelhavet. Hvis du alligevel havde brugt de penge på skidt, så er summen jo nul. Men hvis du havde brugt pengene på noget, der ikke har belastning for miljøet, så

Jeg tror det er svært, det her med flyrejser. Det er virkelig vanskeligt for os, hvad der er det rigtige at gøre. Det er det.

bliver turen ned til Antarktis jo et negativt regnestykke, synes jeg. Helt åbenlyst. Det er virkelig svært, og du får jo aldrig noget svar på det. Det bliver bare tankeespind, ikke sandt?

For os nordmænd, så handler Antarktis meget om identitet. Det er grunden til, at vi kører ture ned til Antarktis. Den første som var på Sydpolen var Roald Amundsen. Nordmænd var først til dit og dat, så når vi har rejser ned til Antarktis, så er det på en måde for at bygge den identitet op. Men igen. Det er en lillebitte del af vores rejser, som går derned. Så i forhold til alt det andet, vi gør, er det næsten ingenting.

Men det er et dilemma. Det er vanskeligt at retfærdiggøre at rejse til Antarktis. Det er det.

Katrine

Er der noget i den norske identitet, der handler om, at det ikke er godt nok, eller vildt nok eller ekspedition nok bare at tage på tur i Norge på en bræ? Altså, at det ikke er ægte ekspedition?

Bengt

Nja ... Jeg plejer at sige, at du kan sætte dit telt op hvor som helst. Når du ligger inde i teltet og har gang i primussen, så er det lige meget, om du er lige udenfor huset eller på Finnmarka, eller om det er Antarktis. Følelsen af at være på tur er den samme. I mine øjne. Men der er rigtig mange forskellige motivationer til at tage på tur. Min motivation er de folk, jeg har med på tur og de lokale folk, jeg møder derude. Men for andre, kan motivationen være det at lære, altså lære hele aspektet med polare ture. Men så er der nogen, for hvem motivationen er at være på dén tur. Hvor turen i sig selv er en motivation. Altså det at stå på Nordpolen, det at stå på Sydpolen, gå over Grønland. Det opnår du kun på dén tur. Det andet kan du ligeså godt gøre i Norge eller andre steder. Men for at få følelsen af at være et udsat sted, må du selvfølgelig være et udsat sted. Den følelse kan du jo få overalt, i hvert fald i Norge. Så jeg synes ikke, at det er nødvendigt at rejse. Men det at gå en lang skitur – 30 dage på ski - det er vanskeligt at kunne i Norge på samme måde, som man kan på Grønland. Det at vælge Grønland, handler jo om, at Grønland er Grønland. Det er en anerkendt skikrydsning. Grønlandsisen, den er Grønlandsisen. Men mange aspekter kan man ligeså godt få i Danmark eller Norge eller Sverige. Måske skal vi blive

bedre til at sælge respekten for naturen og være bedre til at bruge nærnaturen, men de fleste af vores kunder er internationale. 90% af vores kunder kommer fra andre steder over hele verden. Så vi kan jo godt gøre mere ved Norge, men så trækker vi dem jo bare til Norge. De ting, som du tager op nu, de er rigtig svære at give nogle gode svar på. For jeg har ikke svaret. Det er et kæmpe dilemma. Det er det. Jeg tror, at alle os, der arbejder med det her, vi møder os selv lidt i døren, når vi snakker om det. Og dem, der ikke gør det, de fornægter.

Hvordan satser man på lokalt friluftsliv uden flyrejser, hvis størstedelen af ens kunder er internationale? Og kan man sidestille klimaaftrykket fra en stor ekspedition med de positive sociale effekter ekspeditionen har på det lokale samfund? Hvordan gør man disse ting op? Tusind tak til Ousland Explorers, Bengt og Børge for at dele deres hverdagsparadokser med os.

Manden bag Ousland Explorers hedder Børge Ousland. Børge er uden tvivl en af samtidens førende personer indenfor polare ekspeditioner. Siden 2012 har Børge dokumenteret de arktiske klimaforandringer gennem projektet IceLegacy, hvor han gennem ekspeditioner til bræer og arktiske områder dokumenterer og formidler forandringerne af det arktiske klima.

Herunder kan du se Børges svar på, hvordan det er for ham at være vidne til den smeltende is, og hvilke dilemmaer det skaber for ham.

Hvordan er det at være vidne til klimaforandringerne på egen krop?

Jeg synes det er skræmmende å se de store endringene, og det er i Polhavet jeg har sett de største endringene fra de første turene, jeg gjorde på 90 tallet, og frem til nå. Det er rett og slett et helt annet landskap. Når det gjelder IceLegacy prosjektet så prøver ikke vi å være vitenskapsfolk. Det vi ønsker er å være øyenvitne og skildrere til hva som skjer med verdens isbreer. De smelter i raskt tempo og alle vet, at en bre som smelter vil ende opp i havet og føre havnivåstigning, men ikke alle tenker på hva det vil føre til af problemer for millioner av mennesker over hele verden.

Hvordan er det at være vidne til klimaforandringerne samtidig med at have at ekspeditions-rejsebureau? Hvilke dilemmaer skaber dette, hvilket ansvar føler I, at I har?

Mitt ansvar er hovedsakelig å formidle hva som skjer med klimaendringene i polområdene, og jeg kan desverre ikke gjøre det ved å sitte hjemme. Vi sitter i glasshus uansett hva vi gjør, enten du tar med folk på tur eller forbruker ressurser på annen måte. Jeg er ikke ute etter å rettferdiggjøre, men vi formidler hva som skjer til våre gjester, og jeg tror og håper at våre turer vil gi deltagerne en større oppmerksomhet på naturen og behovet for å ta vare på naturen.

De ting, som du tager op nu, de er rigtig svære at give nogle gode svar på. For jeg har ikke svaret. Det er et kæmpe dilemma. Det er det. Jeg tror, at alle os, der arbejder med det her, vi møder os selv lidt i døren, når vi snakker om det. Og dem, der ikke gør det, de fornægter. (Bengt Rotmo)

